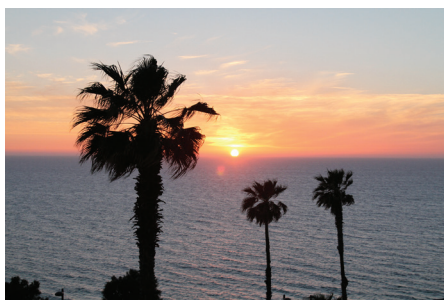

RESEBERÄTTELSE ISRAEL 2014

KRISTNA BÖNDER anordnade i mars i samarbete med Duveskogs reseservice en studieresa till Israel med syftet att få lära oss mer om Israel och landets jordbruk.

Tidigt på morgonen 19 mars samlades 18 förväntansfulla resenärer på Arlanda för avresa till Tel Aviv, Finland var också representerat med 2 deltagare. Vi landade i ett Israel som efter några regniga och kalla veckor nu hade fått sommarvärme och en ljuvlig doft av citrusblommor slog emot oss redan när vi gick till vår buss. Bussen kördes av en pigg israelit vid namn Moshe som inte lät sig hindras av medtrafikanterna i onödan! Vår guide de första dagarna var svenskfödda judinnan Vivian Blum och reseledare i vår grupp var Per-Olof och Gudrun Hårsmar, härliga kristna från Finspång med stor kärlek till Israel.

Vi tog oss an det 11 dagar långa programmet direkt efter ankomsten med ett besök i Jaffa vid Simon garvares hus som Simon Petrus befann sig i när han fick synen med duken som sänktes ned med alla de orena djuren och fick kallelsten att komma till officeren Cornelius i Caesarea för att predika evangeliet. Huset låg i kvarter som numera är kända konstnärskvarter.

Senare samma eftermiddag besökte vi Independence Hall där vi fick sitta i salen där David Ben Gurion, Israels förste ledare proklamerade statens bildande 14 maj 1948. Vi fick lyssna till hans tal till den nya nationen tillsammans med en amerikansk turistgrupp varav många var judar och vi förstod av deras reaktion att det var en mäktig upplevelse. Även för oss svenskar förstås!

I Israel finns många ortodoxa judar och även

de som kallas ultraortodoxa som håller mycket hårt på alla Guds lagar som står skrivna i Moseböckerna och även hos profeterna och i psalmerna. De väntar ju fortfarande på att Jesus ska komma för första gången och håller i gott minne hur judarna har behandlats under historiens gång, inte minst av de kristna under korstågen och under andra världskrigets fasor. Så det är svårt för juden att ta till sig budskapet om den Jesus som vi kristna tror på. Dock fick vi redan första kvällen möta en messiansk jude, Jesustroende, vid namn Jacob Damkani som berättade om sin omvändelse. En mycket gripande berättelse om hur svårt en ortodox jude har att överbevisas av evangeliet om Jesus, men hur till slut Guds ande så att säga gjorde det omöjliga möjligt. Jacob har en missionsrörelse, Trumpet of Salvation to Israel som mycket engagerat predikar evangeliet i Israel.

Torsdag 20 mars ägnade vi åt att förkovra oss i Isarels jordbruk med besök på jordbruksdepartementet och Exportrådet. På en yta som är 1/20 av Sveriges bor det nästan lika många som i Sverige, 7,8 miljoner människor. Sedan staten Israels bildande 1948 har landet bildligt talat grönskat med hjälp av omfattande vattenförsörjningsprogram. Enda färskvattenkällan som finns är Gennesarets sjö där vatten tillgången är begränsad. Sjön fylls på av nederbörd från bergen runtomkring under regnperioden nov-mars men de senaste åren har nivån sjunkit oroväckande och är just nu en meter under normalnivån. Från sjön går en huvudledning ut med förgreningar ut till landets alla delar, förutom södra delen av landet i Negevöknen där man är helt beroende av vatten från borrhål.

Avloppsvattnet renas och tas till vara för jordbrukets behov, och på senare tid har man även börjat att avsalta Medelhavsvatten för konstbevattning. Bevattning av olika grödor görs till stor del med hjälp av dropp bevattning, en israelisk uppfinning där vattnet leds ut till plantorna genom enkla plastslangar, ungefär som vanlig trädgårdssläng. Plantorna får sitt vatten genom hål i slangen vid varje planta och det hela är datorstyrt så plantorna får rätt mängd vatten och man kan även tillsätta olika gödningsmedel. Denna uppfinning har gjort att vattnet i Israel används mycket

effektivt och inget går till spillo i onödan. Jordbruksforskningen är också väldigt inriktad på att utveckla alternativ till kemisk bekämpning av olika jordbruksgrödor. Grödor som odlas ekologiskt framgångsrikt är ,potatis, morötter, paprika, avocado och röd grapefrukt och av dessa exporteras 15 %.

Landskapet i det förlovade landet är mycket omväxlande med slätter vid kusterna och i Jordandalen. På olika håll i landet finns berg på upp till 800 vid Jerusalem, 1200 på Golanhöjderna och längst upp i norr den snötäckta toppen på Hermon på över 2000 m höjd. Det som är så fascinerande för en lantbrukare som åker runt i Israel är att se hur man har fått det att växa, fastän det är så olika förhållande och trots den knappa vattentillgången. Planteringar av fruktträd passerar utanför bussfönstret överallt, det odlas citrusfrukter, oliver,aprikoser,avocado, mango,bananer dadlar mm mm. I växthusen frodas tomat, gurka, paprika, meloner, kronärtskocka bla. På fälten böljar vete och korn, majs och andra grönsaker på friland såsom lök, rädisa, stjälskelleri, morot mm mm.

Under vårt besök i Israel besökte vi flera kibbutz-jordbrukskooperativ och moshaver-privatägda familj jordbruk. Många av dessa driver mjölkproduktion med en mycket hög produktion, 11700 liter/ko/år. Antalet kor är i genomsnitt 391 på en kibbutz och på en moshav 70 kor. Flera av oss resenärer var mjölkproducenter och dessa besök var av stort intresse, för vad äter då en israelisk ko? Inte höns gödsel i alla fall, det var en teori som vi hade hört om! Kofodret består av majsensilage, restprodukter från citrusodlingarna och bomullsodlingarna, vete, korn och även en del importerat proteinfoder såsom soja. Vallodling såg vi inte till någon och korna är inte alls ute på bete. De hålls under tak där det finns tillgång till kylfläktar i taket och även nedkylning med vattendusch. Korna ligger på bäddar som består av deras egen gödsel. Dessa bäddar djupharvas varje dag för att hålla igång en förbränning i bädden som gör att den snabbt blir varm och torr. Under den våta årstiden tillsätts även ett mineralmjöl som absorberar fukt. För våra svenska koögon kan det tyckas en aning lortaktigt med dessa gödselbäddar, men uppenbarligen

funkar det bra, eftersom produktionen är så hög. Mejeriindustrin i Israel är helt dominerad av två privatägda företag, som håller nere priserna till lantbrukarna men höjer i butiksledet. En chockhöjning av priserna i butik nyligen gjorde att många fick svårt att köpa mjölkprodukter. Förvånande nog är statens inställning att om inte mjölkproduktionen kan bedrivas billigt i Israel kan produkterna importeras istället!

Vi tillbringade 21-22 mars i Jerusalem, där vi började på Yad Vashem, förintelsemuseet om judarnas historia och andra världskriget. Mängder av bilder, föremål och annat som vittnar om vad som hände ger en bedövande känsla av överklighet, hur har detta kunnat ske? Det som berör mest är kanske överlevares berättelser som man kan se på tv-monitorer. Slutstationen i museet är en stort, stort rum där väggarna till stor del är fyllda av pärmar där namnen finns på alla judar som dödats under andra världskriget, man får en klump i halsen när man står där.....

På kvällen då sabbaten inträdde besökte vi Västra muren, det var feststämning när

man kom för att bedja vid muren. De ortodoxa är då klädda i sina finaste kläder. en del män i knäbyxor och siden rock

och bland dem med ursprung i östeuropa en stor pälshatt. Kvinnorna ber på sin sida och männen på andra sidan av ett plank. Vi fascinerades av att få vara med i denna skara. Stämningen höjdes ytterligare när två grupper med helgediga unga militärer kom för att bedja, det var dans och jubel till Guds ära.

Den andra dagen i Jerusalem började uppe på Olivberget med att skåda ut över den heliga staden. Mycket vackert! I sällskap med många, många andra turistgrupper promenerade vi sedan ner till Getsemane trädgård, härlig sommarvärme gjorde frusna

svenskar glada. Vi gick också några av stationerna längs Via Dolorosa och påmindes om Jesus och hans stora offer för vår skull. På Israels museum tittade vi på en stor utomhusmodell av Jerusalem på Jesu tid och

även en del av materialet man hittat, de sk Döda havsrullarna från Qumran. Efter besök i Trädgårdsgraven där vi firade nattvard tillsammans, åkte vi vidare till Svenska Teologiska Institutet. Ett mycket intressant besök där förre direktorn Göran Larsson berättade lite om institutets historia och framförallt om judekristna relationer.

Söndagen 23 mars lämnade vi så Jerusalem och begav oss norrut. Svenskfödde guiden Joen Lindqvist anslöt denna dag och var så med oss resten av resan. Vi fick ta del av

hans stora kunskaper om Israel både historiskt, geografiskt, politiskt, militärt och religiöst. Första stoppet denna dag var vid medelhavskusten där vi såg ruinerna av den stora hamnstaden Caesarea.

Vidare denna dag stannade vi till vid Mizra kibbutz på Harmageddonslätten. Där blev vi guidade av en äldre man som hade bott större delen av sitt liv där. Det var fascinerande att höra honom berätta om pionjärerna som hade startat upp kibbutzen 1923. Bl a fanns det en del äldre byggnader som man hade fått från Sverige. Ett misstag som man hade gjort var att bygga ladugårdar till djuren precis som i Europa, vilket ju visade sig vara överflödigt i ökenhettan. Nu har man gått in i en ny era där ungdomar vill äga sina egna bostäder och en del av den kooperativa tanken har övergetts för att även i fortsättningen få ungdomar att stanna kvar. En del av kibbutzens verksamhet förutom mjölkproduktion och växtodling är numera turism. Man har ett antal små turiststugor som hyrs ut företrädesvis på helgerna.

Denna dag landade vi i Tiberias vid västra stranden av Gennesarets sjö, en brant slingrande väg ledde ner till sjön som ligger 200 m under havsnivån. Här tillbringade vi tre nätter och hade också möjlighet att bada i varmt källvatten på en badanläggning i avslutning till hotellet.

Följande dag besökte vi ett barnhem, Hamifal i Afula där vi guidades av en mycket engagerad föreståndarinna. Barnen kommer från utsatta familjer i det israeliska samhället och verksamheten bygger på att par anställs för att fungera som föräldrar till upp till 12 barn förutom sina egna. Man tror på metoden att sysselsätta barnen så mycket som möjligt med olika aktiviteter och kurser efter skoldagens slut.

Vi blev mycket imponerade över barnhemmet och det finns möjlighet att stödja verksamheten via Keren Hayesod, förenade Israelsamlingen. Nästa stopp denna dag var på Karmelberget där Elia utmanade Baalsprofeterarna. När vi läste berättelsen från 1 Kungaboken 18 blev det en mycket

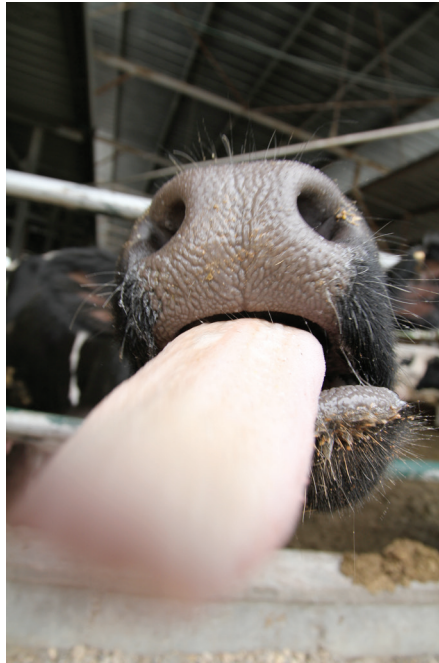
mäktig upplevelse att bli påmind om Guds storhet. Utsikten från berget är hänförande. Vi åkte sedan vidare längs samma bergsrygg ut till kuststaden Haifa där utsikten ner över staden och Medelhavet var ännu mer hänförande. Där såg vi också en fantastisk trädgårdsanläggning på bergets sluttning, anlagd av anhängarna till Bahai-religionen

som har sitt centrum här. I Haifa besökte vi också Technion, ett av Israels universitet.

Nästa dag började vi i Kapernaum, staden där Jesus bodde men som nu ligger i ruiner. Finns rester kvar av synagogen och bara ett stenkast bort fanns stranden där kanske Jesus kallade sina första lärjungar att följa honom. Längre norrut mot berget Hermon finns källorna till Jordanfloden där vi också gjorde ett litet stopp. Moshaven Ramat Hagalon med 70 mjölkkor var ett intressant besök. Korna mjölkades av en mjölkrobot och deras foderransoner kom via en cateringfirma! Dvs en anläggning ca 10 km därifrån blandade och körde ut foder dagligen till ett antal gårdar. Man fick betala ett fast pris per ko och dag vid en mjölmängd på 33 liter/dag. På den här moshaven mjölkade korna 40 liter/dag så då fick man betala 1,2 ggr det fastställda grundpriset. Betalningen för mjölken var ca 4.20 kr och när alla kostnader var betalda så fick man 110 kr över per ko och dag. En annan

inkomstkälla var besök av grupper som vi, man hade iordningsställt ändamålsenliga lokaler till detta och frun i familjen hade nog sitt kall i denna uppgift! Efter detta

besök bar det iväg upp på Golanhöjderna och imponerande nog så fanns det gott om fruktodlingar även på dessa höjder. Vår guide bjöd på intressant krigshistoria däruppe vid gränsen mot Syrien och mullret från det pågående inbördeskriget i Syrien nådde våra öron.

På vår väg söderut nästa dag besökte vi den religiösa kibbutzen Sde Eliyahu där man bedrev all odling enligt ekologiska principer. En man som nu var i 90-årsåldern hade stått i bräschen för denna inriktning att odla i samklang med naturen. I flera stora växthus sysslade man nu med odling av olika insekter som används i biologisk bekämpning av olika skadeinsekter. Detta har blivit till en mycket stor inkomstkälla för kibbutzen, deras Bio-bee exporteras även till andra länder. Dadelodling var också en stor produkt, dess blommor insemineras för hand för att få maximal skörd. Ett tidskrävande arbete som krävde skylift för att nå upp till blommorna.

På marken i dadel-lundarna betade en flock åsnor som också höll rent för dadlar som föll på marken, detta för att minska sjukdomsangrepp. Jesu troliga dopplats vid Jordanfloden var nästa stopp och slutmål denna dag var Döda Havets sydliga mycket grunda del, där de flesta av oss resenärer tog oss ett dopp i det 27 % salthaltiga vattnet. Ingen risk för drunkning! Döda havet ligger 400 m under havsnivå och klimatet här är subtropiskt, bananodlingarna var stora och omfattande i den här delen av landet.

Nästa dag var experimentstationen Yair, Hatzeva i Aravadalen vårt första mål. Här bedriver man en omfattande försöksodling för att

testa olika produktionsmetoder. I deras besöks hall fanns många olika intressanta modeller och test-leksaker att prova på för oss besökare. Ett besök i deras visningsväxthus fick vi också vara med om, det dignade av tomat, meloner, paprika, zucchini, aubergine och en massa andra vackra frukter. Den här platsen ligger så långt söderut så den stora huvudledningen med vatten från Gennesaret går inte ända hit. Man är helt beroende av att borra efter det vatten som behövs. 800 familjer bor på den här kibbutzen.

Vi gjorde också ett besök på Israels energiforskningsinstitut vid Ben Gurion universitetet. Vi fick se solreflektorer som alstrar energi endast vid solljus, utav solvärmen. Man testar också solpaneler som alstrar energi även vid molnigt väder utav solstrålningen. Dessa använder man sig av flitigt i Israel, på alla hustak finns det en solpanel som kopplas till en varmvattentank på taket, så varje lägenhet har sitt eget varmvatten. Detta är ett krav i alla hus upp till 7 våningar. En intressant siffra som vi fick höra är att 1 timme solljus från solen räcker till hela jordens energibehov för ett helt år. Så om denna energi kunde tas till vara är alla problem lösta! Tyvärr fick vi veta att intresset för alternativ energiproduktion i Israel har avstannat efter att man hittat stora naturgasfyndigheter i Medelhavet utanför Israel. Strax intill Ben Gurion universitetet i Negev-öknen ligger kibbutzen Sde Boker som är mest känd för att Israels förste premiärminister David Ben Gurion och hans hustru Paula bosatte sig där fram till sin död.

Vi gjorde ett kort besök i deras hus som nu står som ett museum i autentiskt skick som när de levde där. Sist denna handelsrika dag gick färden ytterligare söderut till staden Ramon som ligger som en oas i Negevöknen. Ett stenkast från vårt hotell

kunde vi bese världens största kanjon, 300 m djup, 8 km bred och 40 km lång. Detta naturfenomen har inte bildats av ett meteoritnedslag utan bergets mjuka kalksten har nötts bort med floder som har nött ner materialet till att bli den gigantiska kanjon vi fick se. Underbart vackert med kvällssolen som färgade allting gyllene.

Fredag 28 mars styr vi nordväst till moshaven Tifrach där ett kristet par, Avi och Miriam Amzalag tog hand om oss hela dagen.

Vi besökte flera intressanta producenter denna dag. Först ut var ett packeri för rädisor som gjorde oss nästan mållösa. En areal av 300 ha rädisor packades här och man

skördade 4 ggr/år. Rädisorna gick i stor utsträckning till Ryssland. Vi fick också se en film om odling och skörd av stjälkselleri. Den packades i påsar direkt ute på fälten och kördes sedan i lådor till kylrummen. Nästa besök var hos Moshe Amar som hade sådd och plantuppdragning i växthus på en areal av imponerande 75 ha. Småplantorna såldes sedan till olika odlare. Att arbeta

i dessa växthus är inget för veklingar, temperaturen steg till olidliga nivåer, de som jobbade därinne stod under parasoll för att få bort den värsta solstrålningen. Tredje besöket var hos en odlare av örter, såsom rosmarin, basilika, koriander, timjan, gräslök mm. Vid vårt besök packades koriander av ett gäng unga thailändare som är en arbetskraftsresurs i Israel. Lunchen denna dag intogs på en hemmarestaurang som

helt sonika lagade och serverade i sitt eget hem. Alltin var suveränt gott, hemlagat är bäst, eller hur !! Avslutade dagen med att se Avi och Miriams odlingar av kronärtskocka i oändliga rader av växthus. Fascinerande växt med sitt distinkt växtsätt. Innan vi lämnade dem fick vi be med dem och välsigna deras händers verk. Enligt uppgift finns det endast tre kristna lantbrukare i Israel.

Efter att fyllt på med ny information varje dag var vi nu redo för en vilodag, som var vår sista dag i Israel. En härlig dag i Netanya vid det underbara Medelhavet med fantastisk utsikt från vårt hotell King Salomon alldeles vid strandpromenaden. Undertecknad uppskattar att badtemperaturen var ca 22, när man hade vant sig ville man inte gå upp ur vattnet. Sista kvällen samlades hela vår grupp för att be för och välsigna Israel. Det blev en fin kväll inför Herrens ansikte där vi kunde repetera vad vi hade sett och upplevt under dagarna i Israel. Det var också stor tacksamhet för att vi hade fått vara friska och krya och varit bevarade för olyckor od.

Israel, ett land där folket inte fått något för givet, utan själv fått arbeta sig upp till den standard som nu råder. Ordning och reda på gator och torg, ingen synlig kriminalitet eller något drogmissbruk. Infrastrukturen med vägar och en fungerande trafik. De fantastiska frukostarna och middagarna på hotellen med hundratals skålar av alla härliga grönsaker och annat glömmar man inte i första taget. Men framförallt, att se öknen blomma, grönska och bära frukt som Bibelordet säger är mitt starkaste minne från min Israelresa.

Ingrid Sandahl

Ingrid Sandahl - Genom mina ögon